

УДК 111+165.0

І. В. Березінець
кандидат філософських наук,
викладач кафедри філософії

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

МЕТАФІЗИКА ЯК СТРИЖЕНЬ НАУКОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ Г. ЧЕЛПАНОВА

Інтерес до творчості видатного українського вченого, філософа, логіка, психолога, педагога, організатора Г. Челпанова (1862–1936) поглиблюється. Кожна з історико-філософських розвідок наукового доробку мислителя надає можливість більш цілісного осягнення його інтелектуальної спадщини та розуміння місця його творчості серед інших вітчизняних мислителів.

Так склалось, що дослідники спадщини Г. Челпанова акцентували увагу на спрямованості вченого до розгляду проблем, пов'язаних із гносеологією. Дійсно, вчений займався цією проблемою, оскільки такий стан речей відповідав вимогам і потребам тогочасної науки. Учень науковця В. Зеньковський згадував: «Філософська творчість Г.І. була частково придушена типовим для його епохи гносеологізмом, недарма він так багато та ретельно займався питаннями гносеології...», «тягар гносеологізму важко тиснув на його творчість і стримував її» [11, с. 54]. Але існувала й власна сфера інтересів мислителя, продиктована внутрішніми потребами. Це підтверджує інша думка В. Зеньковського: «У Г.І. завжди жив глибокий інтерес до метафізики ..., через психологію ... він постійно наближався до тем метафізики» [11, с. 54].

Саме тому, потрібно дослідити, як мислитель зміг поєднати у творчості рішення гносеологічних завдань з власним інтересом – інтересом до ідей метафізики, і з'ясувати, до яких висновків він дійшов. На нашу думку, це надасть можливість вийти на якісно новий рівень розуміння наукового доробку Г. Челпанова.

В Україні однією з перших, хто звернувся до вивчення гносеологічних ідей Г. Челпанова в межах Київської філософської школи, була В. Плужник [14]. Вона досліджувала тему інтерпретації вченим понять простору та часу як представника неокантіанства. Серед тих, хто вивчав інші грані творчості філософа, можна згадати українських учених і їхні статті: О. Волкова «Трансцендентальний реалізм, ідеал-реалізм і неолейбніціанство» [6], І. Гояна «Формування позиції Г.І. Челпанова щодо відношення психології до філософії» [9], Н. Мозгової «Роль Г.І. Челпанова у впровадженні викладання філософії в середніх навчальних закладах Києва кінця XIX – початку XX ст.» [13] тощо.

Метою статті є дослідження впливу метафізичних ідей на вирішення гносеологічних проблем Г. Челпановим.

Запропонований зв'язок «метафізика – гносеологія» викликає неабиякий інтерес у світогляді Г. Челпанова, що формувалася під впливом багатьох джерел, тому для нього характерна неоднозначність.

Уперше своє наукове кредо Г. Челпанов виклав у доповіді «До питання про апріорність і вродженість у сучасній філософії» (1892) [3]. Науковій громаді було запропоновано питання: «чи можлива метафізика як наука?». Таке формулювання вимагало певної наукової сміливості від ученого, оскільки метафізика на той час не була в пошані.

Обґрунтовуючи свою позицію, мислитель заявляв, що «в наш час повального заперечення метафізики може здатися дещо сміливим моє твердження, що я не бачу рідше ніж ніяких логічних підстав заперечувати можливість метафізики як науки раціонального світорозуміння» [4, с. 13]. Було відзначено, що на цей момент метафізика зійшла до рівня часткових завдань, як і більшість наук. З одного боку, цей процес є дуже важливим для очищення шляху у вирішенні глобальних проблем, а з іншого – зосередженість на дрібних питаннях стоїть на заваді формуванню метафізичної системи. Запорукою загальнообов'язкового метафізичного синтезу може стати тільки сталість сучасної філософської думки.

Сучасні дослідники здебільшого обминають інтерес ученого до метафізичних тем. Але не можна заперечувати його зацікавленість у вирішенні проблем душі, причинності, пов'язаних із метафізикою, які філософ вивчав саме під цим кутом зору. Він добре усвідомлював наявне нерозуміння науковою спільнотою внутрішньої сутності метафізики, тому звертався з риторичним питанням до тих, хто не розумів її завдань, її тісного зв'язку з природничими науками: «Чи знає він, де закінчується наука й де починається метафізика?», визнаючи, що відповісти на це питання «надзвичайно важко» [4, с. 13].

Г. Челпанов нерідко використовував термін «метафізика» не тільки в самостійному його значенні, а й у значенні «філософія». Так, у роботі «Про сучасні філософські напрями» (1902) [5], здійснюючи аналіз стану філософської європейської думки, він писав: «Кваплюсь помітити, що термін «метафізика» для мене тотожний із терміном «філософія». Я використовую один замість іншого» [5, с. 5].

Першочерговим для вченого було знайти відповіді на питання про пізнавальні можливості нашого розуму, про обмеженість або безмежність його, про джерела людських знань: їх вроджений або апріорний характер. Вони визначали подальшу долю метафізики як науки. У цьому контексті буде доречним звернення до І. Канта, якого філософ поважав і до думки якого дослухався. Німецький філософ писав: «Ніколи не виникла б думка про метафізику як особливу науку, якщо б у розуму не було більш високого інтересу...», «сама назва цієї науки – метафізика – вказує на рід пізнання, до якого прагнуть у ній. За допомогою неї бажать вийти за межі всіх предметів можливого досвіду, що, якщо можливо, пізнати те, що ніяким чином не може бути предметом досвіду...», завданням метафізики є «пошуки критерію для поняття про те, що знаходиться поза сферою можливого досвіду...» [12, с. 11]. Остання думка вказує на необхідний зв'язок між метафізикою та гносеологією. «Пошуки критерію» – одне з головних завдань гносеології. Німецький учений досліджував й інші проблеми метафізики, які безпосередньо пов'язані з проблемами теорії пізнання. Мислячий суб'єкт, душа, розум; можливості пізнання речей, Бога, буття – ці та інші питання турбували допитливий розум І. Канта.

Думки, висловлені Г. Челпановим стосовно метафізики, знаходимо також у його добірці лекцій «Історії основних питань етики» (1897) [2], у відомій його роботі «Мозок і душа» [4], у підручнику «Вступ до філософії» [1].

У шостій лекції «Історії основних питань етики», присвяченій розгляду метафізичних поглядів В. Вундта, зокрема його індуктивній метафізиці, Г. Челпанов зазначав, що метафізичний ідеалізм є останнім словом сучасної філософії [1, с. 297]. Учений поділяв вундтівську думку, що в людській природі закладена невикорінна потреба у побудові метафізичних теорій, і, навіть якщо метафізику усунути, метафізичні побудови будуть продовжуватись і в окремих науках: вони із випадкових повинні стати методично розробленими.

Потрібно з'ясувати, як у Г. Челпанова метафізичні побудови поєднуються з наукою, що для нього є метафізичною побудовою. Знаходимо позитивну відповідь у його працях: «Метафізичні побудови зовсім не суперечать науковому духові» [1, с. 297]. Можемо припустити, що відповіддю на друге питання є його розуміння «побудови системи світу», яке має «керуватись лише тим, щоб задовольнити відомі логічні вимоги» [1, с. 300]. Узагальнюючи, можна сказати, що «метафізика» відкрила шлях до дослідження у філософії проблем заснування людського пізнання загалом, які були поставлені Платоном і Аристотелем [7, с. 17].

Отже, ми можемо говорити про те, що метафізичні побудови стали основою гносеологічних пошуків мислителя.

Важливим є ще один аспект у світогляді мислителя, а саме: зв'язок філософії з природничими науками. Наявне на той час становище філософії нав'язувало погляд на неї як такої, що була не тільки протилежною природничим наукам, а й ворожою. Філософ спростовував цей погляд, назвавши його «відлунням старовинної ворожнечі» між ними, про що йшлося в роботі «Мозок і душа» [4]. Він доводив, що причин для ворожнечі між природничими науками та метафізикою немає, оскільки кожна із цих сфер виконує власні завдання. При цьому не тільки природничі науки, а й духовні збагачують філософію своїми доробками, формуючи так основу для взаємозбагачення. Особливо цей зв'язок виявлявся під час вивчення специфічних питань, які стали місцем перетину цих напрямів. Медицина, фізика, фізіологія на прикладі досягнень своїх представників: Р.Г. Лотце (1817–1881), Г.Т. Фехнера, В. Вундта – і водночас відомих метафізиків надала такий приклад. Питання «душі» у всій їх різноманітності: від її існування до її безсмертя, від «душі» світу до «душі» індивіду – цілком зрозуміло свідчать, що природознавство й філософія можуть повною мірою добре співіснувати одне з однією, можуть приваблювати уми, що звикли до точного дослідження, і вирішення їх не суперечить основним положенням природознавства, писав Г. Челпанов [4, с. 15]. Але взаємозв'язок означених наукових сфер не вилічує тих відмінностей, яка кожна з них має. Філософ наголошував, що кожна з них покликана вирішувати свої конкретні завдання, окреслені певним сегментом інтересів. І якщо дані, отримані природознавчими науками, так чи інакше можуть бути перевіреними та мають справу із чуттєвим досвідом, то метафізика обертається у сферах гіпотез, які потребують доведення.

Взаємодія точних наук і метафізики окреслює ще важливий напрям, який безпосередньо стосується філософії. Звертаючи увагу на тісний зв'язок між метафізикою та гносеологією, вчений тим самим висловлює повну однаковість у поглядах на це питання В. Вундта. Виявляється, що такий комплексний підхід до певних специфічних метафізичних питань, як-то: питання матерії, душі, свідомості – повністю відповідає потребам гносеології в їх вирішенні. Німецький колега, до якого Г. Челпанов ставився з великою повагою й довірою, якого вважав своїм учителем, зауважував, що хоча теорія пізнання є вирішальною для визначення подальшого розвитку метафізичних поглядів, але водночас гносеологія «дуже часто зазнає вплив тих самих метафізичних поглядів, яким слугує як основа» [8, с. 232]. В. Вундт визнавав, що «іноді між обома галузями встановлюється таке тісне співвідношення, що ледве можна вирішити, де лежить вихідний пункт цілого спрямування» [8, с. 232]. Отже, «залишається безсумнівним те, що гносеологічне спрямування сприяє виробленню певного метафізичного світогляду й навпаки», – підсумовував мислитель [8, с. 232]. Указував В. Вундт і на те, що метафізика перша ввібрала в себе породжені на побутовому рівні найважливіші філософські поняття «душа», «субстанція», «матерія», які вже потім були перейняті для вжитку окремими науками. Ці поняття стали стрижневими, оскільки визначають три головні ідеї, навколо яких обертаються всі наукові напрями, вишукування, суперечки. Зміна їх співвідношення визначає нові спрямування не тільки філософії, а й інших окремих наук.

Г. Челпанов високо ставив філософію серед інших наук. Філософія, за його баченням, була тим «фокусом», який сприяв устремлінню думки до «загальних проблем буття», формуючи, отже, загальнолюдський світогляд. Власні намагання й зусилля були направлені вченим на повернення їй «верховного становища, яке було втрачене нею, за різних обставин» [5, с. 19]. Визнаючи неспроможність сучасної філософії знайти відповіді на питання про душу, безсмертя, першопричини та інші питання, філософ уважав, що вона повинна завжди прагнути до своєї ідеальної мети, якою є вирішення кінцевих проблем буття. У цьому метафізиці покликана була допомогти гносеологія. Можливості осяг-

нення розумом того, що недоступне чуттєвому сприйняттю й відсутнє в нашому чуттєвому досвіді, – таке завдання постало перед нею. Г. Челпанов переймається питаннями: а чи можливе взагалі таке пізнання, чи природа розуму спроможна забезпечити цей процес? Учений звертається до І. Канта, вважаючи що саме він «одним із перших указав на таке значення теорії пізнання для побудови метафізики» [1, с. 15], виступаючи тим самим як прихильник критичної теорії пізнання І. Канта. Г. Челпанов, визначивши метафізику стрижнем своєї наукової концепції, посилаючись на вчення І. Канта, підводив своїми роботами до розуміння метафізичних основ теорії пізнання.

«Теорія пізнання становить одну з найбільш головних частин сучасної філософії», – пише Г. Челпанов [4, с. 147]. Свої намагання пояснити сутність і предметне поле цієї науки він зводить до того, що метою вона має «визначити відношення, яке існує між «буттям» і «мисленням», між суб'єктом та об'єктом. Різниця між буттям і мисленням є очевидною для будь-кого» [4, с. 147]. У «спрощеному» вигляді ця проблема виглядає як дуальність «розуму» та «речі», свідомості й матерії.

Безсумнівно, філософ у своєму розумінні співвідношення тілесного та психічного, матеріального й духовного стояв на позиціях дуалізму, коли мова йшла про знання емпіричне, що особливо яскраво підтверджено в його роботі «Мозок і душа» [4]. Дуже часто, розкриваючи те чи інше питання, вчений використовує такі поняття, як «дві субстанції», «два світи», «душа й тіло», «матерія та свідомість», «докорінна різниця між світом фізичним і світом психічним». Сам учений, представляючи емпіричну психологічну школу, відстоював погляди емпіричного паралелізму, наголошуючи на тому, що «емпіричний паралелізм є, чітко кажучи, просто емпіричне, а не філософське вчення» [4, с. 290]. Головним завданням цього напряму було визнати співвідношення між духовним і матеріальним.

Але ми намагаємось зрозуміти й визначити погляди вченого на проблему співвідношення між психічним і фізичним із філософського погляду. Тим паче мислитель нам підказав напрям руху, який би її позначив. Він написав: «Якщо б ми побажали пояснити це співвідношення та вдалися до визнання тотожності між психічним і фізичним, то ми вже стали б на філософську точку зору. Перше вчення констатує тільки факт співвідношення, друге вчення є гіпотезою, що пояснює це співвідношення» [4, с. 290]. Привертає увагу ще інша формула, визначена автором, яка конкретизує його погляди. Розглядаючи з погляду теорії пізнання аргументи матеріалістів щодо безумовності матеріального існування, вчений писав: «Що стосується мене особисто, то я сподіваюсь згодом показати, що твердження матеріалістів, що нібито у світі існує тільки матерія, неправильне, оскільки як тільки ми припускаємо існування матерії, ми разом із тим припускаємо існування й свідомості. Визнання існування матерії рівнозначно визнанню існування свідомості» [4, с. 148]. А хіба ця думка не перегукується з думкою Аристотеля, на яку звернули увагу сучасні українські філософи Г. Волинка, В. Дорошкевич, Н. Мозгова? «Ті, хто визнає Всесвіт єдиним і якийсь одне єство як матерію, вважаючи таке тілесним і протяжним, явно помиляються в багатьох відношеннях. Справді, вони вказують елементи тільки для тіл, а для безтілесного ні, хоча існує й безтілесне», – писав класик [7, с. 9]. І це не просто однозначна позиція. У ній закладено серйозні світоглядні принципи Г. Челпанова.

Будуючи свої погляди на цих засадах, мислитель не тільки висловив свою незгоду з представниками найвіновою реалізму, головною позицією яких було вважати наші відчуття образами зовнішнього світу й через них визнавати об'єктивну істину, а ще й продемонстрував те, що його власна думка має глибоке коріння та відштовхується від ідей Аристотеля, Платона, пройшовши випробування наступними епохами. Знайшовши своє втілення в епоху Нового часу через ідеї дуалізму Р. Декарта (1596–650), вона знаходить своє оригінальне відображення в ученні Б. Спінози (1632–1677).

Розглядаючи матеріальне й духовне, Г. Челпанов дійшов думки, що популярна теорія пізнання неправильно трактує бачення матеріального та психічного як «відмінних світів». Якщо подивитись на ці прояви через призму поняття «свідомість» і розглядати їх як якості свідомості, то можна дійти висновку про їх тотожність. Різниця між ними пояснюється тільки тим, що вони представляють один і той же зміст із різних сторін: зовнішньої і внутрішньої, відповідно. Але для узгодження подальшої думки із цим постулатом необхідно пройти через перепони якості матеріального, зокрема їх протяжність. Учений знаходить вихід, звертаючись до гносеології, яка дає змогу не бачити докорінної різниці між матеріальним і духовним, тому що якісні прояви матеріального, а з ними простір, колір визнаються як сукупність наших відчуттів, тобто як психічні елементи. «Отже, зрозуміло, що між психічним і фізичним з погляду теорії пізнання немає суттєвої різниці; вони зіткані з одного й того ж матеріалу, що робить зрозумілою їх тотожність одне з одним, а також і те, що вони становлять два боки одного й того ж явища, що мозок і психічні явища – суть одне й те ж, що розглядається з двох різних точок зору», – писав дослідник [4, с. 283].

Як зауважував філософ, пояснити це співвідношення намагався психофізичний монізм через визнання єдності матерії та духу, що є метафізичною гіпотезою [4, с. 286]. І хоча це спрямування існувало як гіпотетичне, тим не менше воно отримало наприкінці XIX – початку XX ст. своїх прихильників. «Внутрішнє та зовнішнє – дві різні сфери фактів (явищ) і навіть досвіду, але тим важливіше визначити співвідношення, зв'язок, взаємну залежність того й іншого. У цьому взаємному зв'язку та залежності принципово вже ніхто не сумнівається; взаємодія свідомості й фізичного середовища є фактом» [10, с. 261], – писав учитель Г. Челпанова М. Грот у 1897 р.

Отже, психофізичний монізм, до якого схилився Г. Челпанов, був однією з тих метафізичних гіпотез, яку вчений намагався пояснити з погляду теорії пізнання.

Але, незважаючи на складність питання, ми можемо говорити про те, що Г. Челпанов усе ж займав свою позицію із цього питання. Визнаючи повну однорідність кінцевих елементів буття, він прийняв монізм у власному сенсі слова [1, с. 200]. Ця думка підтверджується також його філософською, метафізичною точкою зору, за якою основою дійсності вчений бачив духовні елементи – монади. Усе свідчить про його позицію моніста. Водночас коли мова йде про духовне, з якого складається все існуюче, простежуються думки, які є природними для спиритуалістичного вчення. Поряд із монадами в його розумінні дійсності існують духовна та тілесна субстанції, які є їхніми проявами, що говорить про те, що відбувається примирення між монізмом у дуалізмі, а також матеріалізмом і спиритуалізмом; визнається єдність протилежностей і співіснування й тисний зв'язок протилежностей у єдності, що є характерним для концепції монодуалізму М. Грота.

Звернемо увагу на те, що під час розгляду проблеми співвідношення духовного та тілесного з філософського погляду Г. Челпанов висловлював думку, яка була характерною для психофізичного монізму, але як представник емпіричного спрямування розглядав проблему через призму концепції емпіричного паралелізму.

Учений не відстоював крайніх точок зору, скоріше виражав толерантне ставлення не тільки до різних, а й протилежно різних учень, зазначаючи, що «із цього видно, як помилково було б припускати, що можливі тільки дві основні філософські доктрини: матеріалізм або спиритуалізм, і говорити, що якщо хтось матеріалізм відкидає, той спиритуалізм визнає» [4, с. 23].

«Філософськи розглядаючи дійсність» [1, с. 202], Г. Челпанов не задовольнявся результатами своїх міркувань, він знаходився в пошуку.

Отже, дослідивши метафізичні основи вирішення проблем теорії пізнання вченим, можемо говорити про те, що Г. Челпанов спрямував свої зусилля на відродження метафізичної науки, оскільки остання, за його думкою, була

підґрунтям філософських досліджень проблем заснування людського пізнання. Визначивши метафізику стрижнем своєї наукової концепції, посилюючись на вчення І. Канта, В. Вундта, учений підводив своїми роботами до розуміння метафізичних основ теорії пізнання, тому ми можемо говорити про те, що метафізичні побудови стали основою його гносеологічних пошуків. Розглядаючи з філософського погляду співвідношення духовного й тілесного, мислитель схилився до психофізичного монізму, який був однією з тих метафізичних гіпотез, яку вчений намагався пояснити з погляду теорії пізнання.

Література

1. Челпанов Г.И. Введение в философию / Г.И. Челпанов. – 6-е изд. – М. – Петроград : Изд. Т-ва «В.В. Думнов – наслед. Бр. Салаевых», 1916. – 560 с.
2. Челпанов Г.И. История основных вопросов этики / Г.И. Челпанов. – К. : Типография Л.И. Шлихтер, 1897. – 148 с.
3. Челпанов Г. К вопросу об априорности и врожденности в современной философии. Вступительная лекция / Г. Челпанов // Университетские известия. – К. : Типография Императорского Университета Св. Владимира. – 1892. – № 10. – С. 1–14.
4. Челпанов Г.И. Мозг и душа: Критика материализма и очерк современных учений о душе / Г.И. Челпанов ; вступ. ст. В.В. Умрихина. – 8-е изд., доп. – М. : Издательство ЛКИ, 2007. – 336 с.
5. Челпанов Г. О современных философских направлениях (Публичные лекции, читанные в осеннем полугодии 1902) / Г. Челпанов. – К. : Издание Г. Шпета. Типография Петра Барского, 1902. – 108 с.
6. Волков А.Г. Трансцендентальный реализм, идеал-реализм и неолейбницианство / А.Г. Волков // Г.И. Челпанов і його роль у розвитку психологічної освіти і науки слов'янських держав : зб. доповідей за матеріалами Міжнародної конференції 20–21 квітня 2012 р. – Маріуполь : ДВНЗ «Приазов. держ. техн. ун-т», 2012. – С. 171–174.
7. Волынка Г.И. Мемуары о метафизике / Г.И. Волынка, В.А. Дорошкевич, Н.Г. Мозговая // Політологічний вісник : зб-к наук. праць. – К. : «ІНТАС», 2011. – С. 8–24.
8. Вунд В. Введение в философию / В. Вундт ; пер. с нем. под ред. Э.Л. Радлова. – СПб. : Брокгауз – Ефрон, 1903. – 310 с.
9. Гоян І. Формування позиції Г.І. Челпанова щодо відношення психології до філософії / І. Гоян // Г.І. Челпанов і його роль у розвитку психологічної освіти і науки слов'янських держав : зб. доповідей за матеріалами Міжнародної конференції 20–21 квітня 2012 р. – Маріуполь : ДВНЗ «Приазов. держ. техн. ун-т», 2012. – С. 182–185.
10. Грот Н. Понятия души и психической энергии в психологии / Н. Грот // Вопросы философии и психологии. – М. : Типо-литография Товарищества И.Н. Кушнерев и Ко, 1897. – Кн. (2) 37. – 1897. – С. 239–300.
11. Зеньковский В.В. Памяти проф. Г.И. Челпанова / В.В. Зеньковский // Путь. – 1936. – № 50. – С. 53–56.
12. Кант И. Критика чистого разума / И. Кант – Симферополь : Реноме, 2003. – 464 с.
13. Мозгова Н. Роль Г.І. Челпанова у впровадженні викладання філософії в середніх навчальних закладах Києва кінця XIX – початку XX ст. / Н. Мозгова // Г.І. Челпанов і його роль у розвитку психологічної освіти і науки слов'янських держав : зб. доповідей за матеріалами Міжнародної конференції 20–21 квітня 2012 р. – Маріуполь : ДВНЗ «Приазов. держ. техн. ун-т», 2012. – С. 62–66.
14. Плузжнік В.О. Київська школа філософії: гносеологічні пошуки кінця XIX – початку XX ст. : дис. ... канд. філософ. наук : спец. 09.00.05 / В.О. Плузжнік. – К., 1998. – 180 с.

Анотація

Березінець І. В. Метафізика як стрижень наукової концепції Г. Челпанова. – Стаття.

У статті викладено погляди українського філософа, логіка, психолога кінця XIX – першої третини XX ст. Г. Челпанова щодо відродження метафізики як власне філософії та її основного розділу. Розглянуто погляди вченого на необхідність використання даних гносеології у вирішенні метафізичних

питань, що стосуються душі, безсмертя, першопричини тощо. Обґрунтовано ідею Г. Челпанова про те, що метафізика є основою для вирішення гносеологічних проблем. Установлено, що вчений визначив метафізику стержнем своєї наукової концепції, під впливом учень І. Канта, В. Вундта своїми працями підводив до розуміння метафізичних основ теорії пізнання. Розкрито, що під цим кутом зору вчений розглядав важливу гносеологічну проблему співвідношення душі й тіла, духовного та фізичного.

Ключові слова: гносеологія, духовне, метафізика, метафізичні побудови, психофізичний монізм.

Анотація

Березинец И. В. Метафізика как стержень научной концепции Г. Челпанова. – Стаття.

В статті изложены взгляды украинского философа, логика, психолога конца XIX – первой трети XX вв. Г. Челпанова по возрождению метафизики как собственно философии и основного раздела философии. Изложены взгляды ученого на необходимость использования данных гносеологии в решении метафизических вопросов, касающихся души, бессмертия, первопричины и др. Обосновано идею Г. Челпанова о том, что метафизика является основой для решения гносеологических проблем. Установлено, что ученый определил метафизику стержнем своей научной концепции, под влиянием учений И. Канта, В. Вундта своими трудами подводил к по-

ниманию метафизических основ теории познания. Раскрыто, что под этим углом зрения ученый рассматривал важную гносеологическую проблему соотношения души и тела, духовного и физического.

Ключевые слова: гносеология, духовное, метафизика, метафизические построения, психофизический монизм.

Summary

Berezinets I. V. Metaphysics as core of scientific conception by G. Chelpanov. – Article.

The article represents the views of H. Chelpanov Ukrainian philosopher, logic, psychologist of the late XIX – the first third of the XX century. at the revival metaphysics, philosophy as their own, and as its main section. It sets out the views of scientist on the need of using gnoseology in solving metaphysical questions of the soul, immortality, and other underlying causes. It proved the idea of G. Chelpanov that metaphysics is the base in solving the problems of gnoseology. It was found, that the scientist has identified metaphysics as the core of his scientific concept and approached his work to understanding of the metaphysical foundations of the theory of knowledge under the influence of the scientific works of Kant, Wundt. It disclosed that particularly, from this perspective, the scientist examined an important gnoseology problem of the relation of soul and body, spiritual and physical.

Key words: gnoseology, spiritual, metaphysics, metaphysical constructions, psychophysical monism.